

Annales Universitatis Paedagogicae Cracoviensis

Studia ad Bibliothecarum Scientiam Pertinentia 17 (2019)

ISSN 2081-1861

DOI 10.24917/20811861.17.14

Zbigniew Gruszka

Uniwersytet Łódzki

ORCID 0000-0002-7834-3893

O transformacji bibliotek w perspektywie futurologicznej

Wstęp

Dyskusja na temat bibliotek przyszłości nie jest ani nowa, ani wyczerpana. Temat ten regularnie wraca w momencie dyskusji nad przyszłością zawodu bibliotekarza, w związku ze spadkiem wskaźników czytelnictwa, podczas reorganizacji i likwidacji bibliotek i ucinania dotacji. Regularnie pojawia się w kontekście technologicznym. W opublikowanej w 1970 r. książce J.C.R. Licklidersa *Biblioteki przyszłości* to właśnie rozwijające się technologie stały się zalążkiem rozważań nad cyfrowym gromadzeniem, organizowaniem i użytkowaniem wiedzy i informacji możliwej do elektronicznego przetwarzania przechowywanej dotychczas fizycznie w bibliotekach¹.

Gdy mówi się o przyszłości bibliotek, temat często sprowadza się do prezentacji nowych narzędzi, rozwiązań organizacyjnych, przy jednoczesnym zastrzeżeniu, że mówienie o bibliotekach jutra nie jest łatwe². Taka wizja, niepozbawiona elementów wartościowych poznawczo, nie przybliży jednak do pokazania czy wdrożenia wizji sprawiającej, że biblioteki „odnajdą się” w przyszłości i sprostają jej oczekiwaniom, że konkurencję z nowoczesnymi technologiami i naszym tradycyjnym podejściem do tematu – wygrają.

Metody i pytania badawcze

Wykorzystując metodę analizy dokumentów i studium przypadków, podjąłem się kilkupoziomowej analizy wizji bibliotek jutra, starając się określić, na ile biblioteki są instytucjami kultury adaptowanymi do potrzeb i oczekiwań różnych społeczności i co w tym zakresie zostało już wykonane. Zamierzam tym samym odpowiedzieć na pytania:

- 1) Na jakich kluczowych zagadnieniach koncentrują się autorzy wizji bibliotek?
- 2) Które z elementów wizji bibliotek zagranicznych mogą i winny zostać uwzględnione w bibliotekarstwie polskim?

Identyfikacja zjawisk, zwłaszcza tych budzących niepokój w polskim środowisku bibliotekarskim, została już wykonana. Regularnie wydawane raporty Biblioteki

1 J.C.R. Licklider, *Biblioteki przyszłości*, Warszawa: Państwowe Wydawnictwo Naukowe, 1970, s. 14–15.

2 *Biblioteka przyszłości – wyzwania – trendy – zagrożenia 24–25 maja 2018*, http://wsb-nlu.edu.pl/Konferencja_naukowa

Narodowej na temat stanu czytelnictwa w Polsce dostarczają wiadomości umożliwiających ocenę kondycji kultury książki, biblioteki i informacji. Do najistotniejszych, pozostających w związku z działalnością bibliotek, zjawisk należą m.in.:

- niskie wskaźniki czytelnictwa³,
- spadek zainteresowania prasą drukowaną na rzecz informacji dostępnych w Internecie, zwłaszcza wśród osób młodych⁴,
- niskie wskaźniki korzystania z biblioteki⁵, w wielu miastach sięgające ok. 20%⁶,
- ekspansja Internetu i nienadążanie za zmianami związanymi z cyfryzacją⁷.

Wizje globalne

Choć dyskusja na temat bibliotek i ich miejsca w przyszłości w różnych kręgach trwa od dawna, dzięki raportowi – Wizji Globalnej IFLA (IFLA Global Vision) zainicjowanej przez Międzynarodową Federację Stowarzyszeń Bibliotekarskich w 2017 roku pod hasłem *Our vision, Our future* – stała się znacznie lepiej słyszalna. Przygotowany raport powstał przy udziale ponad 31 tys. osób z 190 krajów⁸. W koncepcji główny akcent związany z wizją bibliotek jutra nie został położony na książce, ale na informacji i służeniu lokalnej społeczności. Odnosząc się do wizji bibliotekarzy jutra, w raporcie IFLA stwierdzono:

- 1) Jesteśmy oddani równemu darmowemu dostępowi do informacji i wiedzy.
- 2) Pozostajemy głęboko zaangażowani w spieranie rozwijania umiejętności czytania, pisania i uczenia się.
- 3) Jesteśmy skupieni na służeniu naszym społecznościom.
- 4) Wykorzystujemy cyfrowe innowacje.
- 5) Mamy liderów, którzy widzą potrzebę silnego popierania bibliotek.
- 6) Zauważamy, że fundusze są jednym z naszych największych wyzwań.
- 7) Zauważamy, że musimy budować współpracę i partnerstwa.
- 8) Chcemy być mniej biurokratyczni, nieelastyczni i oporni na zmianę.
- 9) Jesteśmy strażnikami pamięci świata.
- 10) Nasi młodzi specjaliści są głęboko zaangażowani i chętni do kierowania⁹.

3 *Stan czytelnictwa w Polsce w 2017 roku*, s. 12, <https://www.bn.org.pl/download/document/1529572435.pdf>

4 Tamże, s. 15, 21.

5 Tamże, s. 41.

6 Z. Gruszka, *Kryterium dostępności jako wskaźnik jakości. Model rozproszony bibliotekarstwa publicznego na przykładzie łódzkich bibliotek*, [w:] *Zarządzanie jakością w bibliotece*, red. M. Wojciechowska, Warszawa 2017, s. 203.

7 B. Budyńska, M. Jezierska, *Stan bibliotek w Polsce objętych badaniem Głównego Urzędu Statystycznego – 2015 r.*, s. 37–40, <https://www.bn.org.pl/download/document/1484562444.pdf>; *Stan czytelnictwa w Polsce...*, s. 37–40.

8 *Global Vision Report Summary*, <https://www.ifla.org/files/assets/GVMultimedia/publications/gv-report-summary.pdf>

9 Tamże, s. 1–2. Tłum. własne. Oryg.: We are dedicated to equal and free access to information and knowledge; We remain deeply committed to supporting literacy, learning and reading; We are focused on serving our communities; We embrace digital innovation; We have leaders who see the need for strong advocacy; We see funding as one of our biggest challenges; We see the need to build collaboration and partnerships; We want to be less

Zwrócono tym samym uwagę, że konieczny jest mariaż bibliotekarzy z nowymi technologiami, rozwijanie partnerstwa i współpracy międzyinstytucjonalnej, znacznie szersze rozumienie kategorii wiedzy, a przede wszystkim – koncentracja na służeńiu lokalnym społecznościom. By realizować te zadania:

- 1) Musimy być mistrzami wolności intelektualnej.
- 2) Musimy zaktualizować nasze tradycyjne role w erze cyfrowej.
- 3) Musimy lepiej rozumieć potrzeby społeczności lokalnych i projektować usługi mające wpływ na ludzi.
- 4) Musimy nadążać za postępującymi zmianami technologicznymi.
- 5) Potrzebujemy osób więcej i bardziej popierających nasze działania na wszystkich poziomach.
- 6) Musimy upewnić się, że decydenci rozumieją naszą wartość i wpływ.
- 7) Musimy rozwijać ducha współpracy.
- 8) Musimy rzucić wyzwanie obecnym strukturom i zachowaniom.
- 9) Musimy zmaksymalizować dostęp do światowego dziedzictwa dokumentów.
- 10) Musimy zapewnić młodym bibliotekarzom efektywne możliwości nauki, rozwoju i przywództwa¹⁰.

Autorzy koncepcji, świadomi zagrożeń stojących przed bibliotekami, wspomnieli również o konieczności ustawicznego przekonywania decydentów o znaczeniu i ważności bibliotek, potrzebie angażowania młodych bibliotekarzy do podejmowania odpowiedzialności za biblioteki, jak również konieczności przemyślenia na nowo obecnych struktur. Przedstawiona wizja przeznaczona jest dla każdego regionu świata i bibliotek każdego typu oraz stanowi odpowiedź na wzrastającą globalizację; wyzwaniom stojącym przed bibliotekami można sprostać, zdaniem IFLA, jedynie przez globalną odpowiedź silnego i zjednoczonego środowiska bibliotecznego¹¹. Zaproponowana wizja nie ma charakteru zamkniętego. W 2018 r. podczas Kongresu Bibliotek i Informacji IFLA w Kuala Lumpur (Malezja) zainicjowano platformę zgłaszania przez bibliotekarzy pomysłów wpisujących się w przedstawioną rok wcześniej koncepcję wizji bibliotek przyszłości.

Wizja IFLA nie jest jedyną dostępną i wyrosłą ze środowiska bibliotekarskiego. W 2017 r. 24 przedstawiciele lokalnych bibliotek w Colorado, polityków, nauczycieli i społeczników, przy wsparciu Fundacji Billa i Melindy Gatesów, zainicjowano rozmowy nad budowaniem za pośrednictwem bibliotek publicznych bardziej prężnej społeczności. Dyskusja skoncentrowała się na odpowiedziach na dwa pytania:

- 1) Jak biblioteki pomagają budować odporne społeczności lokalne?

bureaucratic, inflexible and resistant to change; We are the guardians of the memory of the world; Our young professionals are deeply committed and eager to lead.

10 Tamże. Tłum. własne. Oryg.: We must be champions of intellectual freedom; We must update traditional roles in the digital age; We need to understand community needs better and design services for impact; We need more and better advocates at all levels; We need to ensure stakeholders understand our value and impact; We need to collaborate with a spirit of collaboration; We need to challenge current structures and behaviours; We need to maximise access to the world's documentary heritage; We must give young professionals effective opportunities to learn, develop and lead.

11 Tamże, s. 7.

- 2) Jakie zmiany są potrzebne, by wzmocnić rolę bibliotek w budowaniu odpornych społeczności lokalnych?¹²

Novum okazało się wprowadzone pojęcie odpornej społeczności lokalnej (ang. *community resilience*) rozumiane jako zdolność społeczności do pozytywnego przystosowania się lub rozwoju w zmieniających się warunkach lub w trakcie wyzwań – w tym katastrofach i zmianach klimatycznych – oraz utrzymania jakości życia, zdrowego wzrostu, trwałych systemów i ochrony zasobów dla obecnych i przyszłych pokoleń¹³.

W opracowanym raporcie zestawiono 10, jak to nazwano, szans na wzmocnienie partnerstwa między biblioteką a społecznością, mających istotny wpływ na budowę odpornej społeczności:

- 1) Uświadamiaj społeczność, że ludzie zmieniają ścieżki kariery cały czas.
- 2) Patrz na edukację i uczenie się przez całe życie jako na jeden relacyjny ekosystem.
- 3) Przyjmij całościowe podejście do dzieci i rodziny.
- 4) Rozwijaj partnerstwa dla zwiększania wspólnego wpływu.
- 5) Wiąż biblioteki ze społecznością twórców.
- 6) Buduj kontakty z sektorem prywatnym.
- 7) Utwórz nową jednostkę, by ułatwić partnerstwo publiczno-prywatne i między innymi podmiotami publicznymi.
- 8) Odzyskaj kulturę salonu w bibliotece (jako miejscu neutralnym).
- 9) Przyciągaj, inspiruj, włączaj różne talenty w bibliotecę i społeczność.
- 10) Zmień kulturę i zasady, które wstrzymują innowacje¹⁴.

Dyskusja, przy zaangażowaniu osób i instytucji z 4 innych amerykańskich ośrodków, rozpoczęła się w 2014 r. w The Aspen Institute Colorado. Mimo że dotyczy kręgu amerykańskiego, jej ustalenia wykraczają poza ramy państwowe, stąd jej opis znajdujący się obok wizji globalnej IFLA.

Pierwsze efekty współpracy w Colorado zostały opublikowane w dostępnym online raporcie wstępnym już w 2014 roku¹⁵. W dokumencie przedstawiono koncepcję 3P (People, Place, Platform) – w której biblioteka publiczna jest postrzegana jako miejsce społecznego zaangażowania, budowania nowych relacji i wzmacniania kapitału społecznego. Biblioteka publiczna to ponadto zapraszająca przestrzeń o szerokim przeznaczeniu – czytelniczym, komunikacyjnym, edukacyjnym, rozrywkowym, spotkaniowym i biznesowym. Następnie biblioteka publiczna to platforma – zorientowana na użytkownika instytucja zapewniająca dostęp do zróżnicowa-

12 A. K. Garmer, *Libraries: building community resilience in Colorado*, <https://aspen.cvlisites.org/wp-content/uploads/FinalAspenCOREport.pdf>

13 Zob. tamże.

14 Tamże, s. 17–21. Tłum. własne. Oryg.: Build into the resiliency of communities the knowledge that people change career paths all the time; Look at education and lifelong learning as one interrelated ecosystem; Adopt whole approaches to children and families for closing achievement and other gaps; Develop partnerships for collective impact; Connect libraries with the creative community; Build networks with the private sector; Create a new office to facilitate public-private and public-public partnerships; Reclaim the salon culture in libraries; Attract, inspire and enable diverse talent in the library and the community; Change the culture and policies that inhibit innovation.

15 *Rising to the Challenge: Re-Envisioning Public Libraries*, <https://www.aspeninstitute.org/publications/rising-challenge-re-envisioning-public-libraries/>

nych narzędzi, źródeł informacji umożliwiających odkrywanie i zdobywanie nowej wiedzy¹⁶. Dla zapewnienia sukcesu biblioteki przyszłości należy, zdaniem autorów raportu:

- 1) Dostosowywać usługi biblioteczne w celu wsparcia celów społeczności.
- 2) Oferować dostęp do treści we wszystkich formatach.
- 3) Zapewniać długofalowy rozwój bibliotek publicznych.
- 4) Kultywować przywództwo¹⁷.

Podsumowując obie koncepcje należy dostrzec pewne zbieżności, z których najważniejsza dotyczy położenia głównego akcentu na wiedzę i realne potrzeby lokalnych społeczności, jak również konieczność regularnej współpracy z podmiotami, od których zależą biblioteki. Istotne okazuje się również przełamywanie barier pozostających po stronie bibliotek – zarówno konserwatyizmu i niechęci do zmian, jak również uniedogodnień biurokratycznych i administracyjnych.

Wizje regionalne

Przewodnie idee zawarte w wizji globalnej IFLA przeniknęły do członków organizacji – krajowych stowarzyszeń bibliotekarskich¹⁸, na których spoczywa misja wdrożeniowa. W wytyczanie kierunków zmian angażują się również środowiska akademickie – by wspomnieć tu choćby opracowany Erika Orsennę i Noëla Corbina w lutym 2018 r. francuski raport *Podróżuj do krajów biblioteki. Czytaj dziś, czytaj jutro (Voyage au pays des bibliothèques, lire aujourd'hui, lire demain)* – dotyczący najpilniejszych kierunków zmian we francuskim bibliotekarstwie, zakończony słowami: „Ten kraj jest nasz, to Francja. Od nas zależy, że istnieje”¹⁹, czy opracowaną na zajęciach w Hochschule für Angewandte Wissenschaften w Hamburgu pod kierunkiem Reginy Lipke wspólną wizję przyszłości bibliotek publicznych, naukowych i ośrodków informacji 2033: *Vision für deutsch eBibliotheken und Informationseinrichtungen*²⁰.

Dla zilustrowania krajowego postrzegania bibliotek wybrano przykład amerykański i polski, reprezentowany przez krajowe strategie działania stowarzyszeń bibliotekarskich – American Library Association (ALA) i Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich (SBP).

W dokumencie dotyczącym strategicznych kierunków rozwoju ALA wśród kluczowych obszarów działania organizacji wymieniono zadania

¹⁶ Tamże, s. X.

¹⁷ Tamże, s. XI–XII. Tłum. własne. Oryg.: Aligning library services in support of community goals; Providing Access to content in all formats; Ensuring the long-term sustainability of public libraries; Cultivating leadership.

Dalsze działania związane z projektem są zamieszczane na stronie internetowej www.libraryvision.com.

¹⁸ Do grupy tej należy również Stowarzyszenie Bibliotekarzy Polskich.

¹⁹ Tłum. własne. Oryg.: Ce pays, c'est le nôtre, c'est la France. Il dépend de nous qu'il existe, Zob. E. Orsenna, N. Corbin, *Voyage au pays des bibliothèques, lire aujourd'hui, lire demain*, <http://www.culturecommunication.gouv.fr/content/download/182381/1994393/version/1/file/20182002%20Rapport%20Voyage%20au%20pays%20des%20biblioth%C3%A8ques.pdf>

²⁰ T. Riemer, *Visionen Öffentlicher Bibliotheken in Deutschland als Instrument der Bibliotheksentwicklung – Erarbeitung einer bibliothekswissenschaftlichen Kategorie: Bachelorarbeit*, Köln 2014, s. 36–37.

poświęcone zapewnieniu dostępu do informacji przy zachowaniu wolności, różnorodności i sprawiedliwości. W zestawieniu wskazano 8 najważniejszych obszarów funkcjonowania:

- 1) Wspieranie bibliotek i zawodu.
- 2) Różnorodność.
- 3) Edukacja i uczenie się przez całe życie.
- 4) Równy dostęp do informacji i usług bibliotecznych.
- 5) Wolność intelektualna.
- 6) Rozwój umiejętności czytania i pisania.
- 7) Doskonałość organizacyjna.
- 8) Zmianianie bibliotek²¹.

Z kolei do strategicznych kierunków działania ALA zaliczono:

- 1) Wsparcie bibliotek.
- 2) Politykę informacyjną.
- 3) Rozwój profesjonalny i rozwój przywództwa.
- 4) Sprawiedliwość, różnorodność i inkluzję²².

Strategia rozwoju Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich na lata 2010–2021 opracowana w 2008 r. składa się obecnie również z 4 celów strategicznych, do których należą:

- 1) Zwiększenie wpływu na kształtowanie polityki i praktyki bibliotecznej w Polsce.
- 2) Stowarzyszenie Bibliotekarzy Polskich partnerem instytucji państwowych i samorządowych oraz organizacji pozarządowych w tworzeniu społeczeństwa wiedzy.
- 3) Integracja środowiska i zwiększenie prestiżu zawodu bibliotekarza.
- 4) Zwiększenie dostępu bibliotekarzy do różnych form kształcenia i doskonalenia zawodowego²³.

Nietrudno zauważyć, że wszystkie z celów koncentrują się na środowisku zawodowym; jej realizacja ma się przyczynić do poprawy sytuacji bibliotek w Polsce.

Wizje lokalne

Lokalne wizje przygotowują również poszczególne biblioteki. Opracowane i ogłoszone wizje przyjmują postaci:

- 1) Dokumentów zawierających enumeratywny wykaz celów zaplanowanych do osiągnięcia w wyznaczonym czasie (British Library, King's College London).
- 2) Dokumentów przedstawiających zaplanowaną do realizacji wizję scharakteryzowaną w opisowy sposób stanowiącą część planu strategicznego (np. plan strategiczny Biblioteki Kongresu na lata 2019–2023).

21 *American Library Association Strategic Directions*, s. 1, http://www.ala.org/aboutala/sites/ala.org/aboutala/files/content/governance/StrategicPlan/Strategic%20Directions%202017_Update.pdf. Tłum. własne. Oryg.: Advocacy do Library and the Profession; Diversity; Education and Lifelong Learning; Equitable Access to Information and Library Services; Intellectual Freedom; Literacy; Organizational Excellence; Transforming Libraries

22 Tamże. Tłum. własne. Oryg.: Advocacy; Information Policy; Professional and Leadership Development; Equity, Diversity, and Inclusion.

23 *Sprawozdanie Zarządu Głównego SBP*, „Przegląd Biblioteczny” 2013, z. 4, s. 544.

3) Hasłowego opisu wizji biblioteki bez wyznaczonych dat granicznych (np. Cornell University Library czy Kent State University Library).

W tabeli 1 przedstawiono przykładowe wizje wybranych bibliotek zagranicznych.

Tabela 1. Przykładowe wizje wybranych bibliotek zagranicznych

Nazwa instytucji	Termin realizacji	Główne hasła
British Library	2020	<ol style="list-style-type: none"> 1. Gwarancja dostępu dla przyszłych pokoleń 2. Zapewnienie dostępu dla każdego zainteresowanego badaniami 3. Wsparcie społeczności badawczych 4. Wzbogacanie życia kulturalnego narodu 5. Przywództwo i współpraca w rozwoju bazy wiedzy światowej
King's College London	2025	<p>Współpraca Kolekcje Technologia</p>
Cornell University Library	nieokreślona	<ol style="list-style-type: none"> 1. Doświadczenie 2. Innowacyjne usługi 3. Bardzo dobre kolekcje zbiorów 4. Strategiczne partnerstwo
Kent State University Library	nieokreślona	<ol style="list-style-type: none"> 1. Szacunek 2. Wzmocnienie 3. Innowacja 4. Współpraca 5. Komunikacja 6. Elastyczność 7. Zarządzanie

Oprac. na podst. British Library 2020 Vision, <https://www.bl.uk/aboutus/stratpolprog/2020vision/2020A3.pdf>; Library Services 2025: Our Vision (online), dostępny w Internecie: <https://www.kcl.ac.uk/library/about/documents/libraryvision2025-web.pdf>; Cornell University Library Vision and Mission, <https://www.library.cornell.edu/about/inside/mission>; Kent State University Library Mission & Vision, <https://www.library.kent.edu/mission-vision>

Podobnie jak w przypadku wizji regionalnych, daje się dostrzec położony w powyższych wizjach lokalnych nacisk na trzy kluczowe obszary: wsparcie lokalnych społeczności, innowację i współpracę.

W Polsce istotny wpływ na rozumienie i obszary działalności bibliotek mają opracowywane w poszczególnych miastach strategie rozwoju kultury, określające kluczowe problemy i kierunki rozwoju wszystkich instytucji kultury na danym terenie. Strategiami rozwoju kultury dysponuje m.in. Bytom, Katowice, Kraków, Łódź, Warszawa, Tychy. W przygotowanych dokumentach obok diagnozy stanu rzeczy brakuje jednak określenia kierunków organizacyjnych zmian postrzegania bibliotek i wizji tego, jak biblioteka powinna wyglądać za 10, 20, 30 lat i w związku z tym także celu, do jakiego powinna zmierzać oraz wskaźników, jakie winna osiągać.

Wizje indywidualne

Pozostaje jeszcze wizja biblioteki jutra należąca każdego z nas; wizja, w której realizowane będą indywidualne – zróżnicowane przecież – oczekiwania, te należące

- do bibliotekoznawców i bibliotekarzy (zob. np. nowozelandzki *The Library Leadership Manifesto*²⁴),
- czytelników regularnych, sporadycznych i nie-czytelników,
- dzieci, młodzieży, dorosłych i seniorów,
- zatrudnionych, na emeryturze i bezrobotnych,
- tych widzących bibliotekę wyłącznie jako koszt w budżecie miasta, gminy czy powiatu i usiłujących połączyć ją z zakładem zieleni miejskiej²⁵ (*green information literacy?*²⁶) oraz tych dostrzegających potencjał tkwiący w bibliotekach i ich rzeczywistą wartość społeczną.

Wizja biblioteki przyszłości nie może żadnej z wymienionych grup dyskryminować.

Podsumowanie

W opublikowanym w 2016 r. w „Guardianie” artykule zatytułowanym *Biblioteki umierają – i nie chodzi o książki (Libraries are dying – but it’s not about the books)* Simon Jenkins podsumował etap, w którym znajdują się współczesne biblioteki. Napisał:

Biblioteka musi na nowo odkryć swoją specjalność. Musi to polegać na wykorzystaniu siły post-cyfrowego wieku, „wieku życia”. Siła ta nie leży w książkach jako takich, ale w jej czytelnikach, w ich pragnieniu gromadzenia się, dzielenia się ze sobą, słuchania pisarzy i doświadczania książek w kontekście ich społeczności. (...) Lokalna biblioteka musi stać się miejscem zgromadzeń. Powinna łączyć kawiarnię, giełdę, przedszkole, galerię sztuki, muzeum i miejsce przedstawień. Musi działać jak terapeuta umysłu. Tak jak kiedyś średniowieczne kościoły (...)

Od czasów Aleksandrii biblioteka była pałacem umysłu, Uniwersytetem Wszystkiego. Internet usunął monopol na wiedzę, ale nie może odtworzyć poczucia miejsca, radości gromadzenia się. Wiktoriański potentat Andrew Carnegie, pierwszy wielki mecenas bibliotek publicznych w Wielkiej Brytanii i Ameryce, marzył o bibliotece w każdym mieście i wiosce. Jego wizja czeka na renesans²⁷.

24 *The Library Leadership Manifesto*, <https://lianza.org.nz/library-leadership-manifesto>

25 J. Wojciechowski, *O bibliotekach po mojemu*, Warszawa 2012, s. 21.

26 O właściwym rozumieniu pojęcia zob. np. J. Kurbanoglu, J. Boustany, *From Green Libraries to Green Information Literacy*, [w:] *Information Literacy. Lifelong Learning and Digital Citizenship in the 21st Century: Second European Conference*, ECIL 2014, Dubrovnik, Croatia, October 20–23, 2014. s. 47–58.

27 S. Jenkins, *Libraries are dying – but it’s not about the books*, <https://www.theguardian.com/commentisfree/2016/dec/22/libraries-dying-books-internet>. Tłum. własne. Oryg.: “The library must rediscover its specialness. This must lie in exploiting the strength of the post-digital age, the “age of live”. This strength lies not in books as such, but in its readers, in their desire to congregate, share with each other, hear writers and experience books in the context of their community. (...) The local library needs to become that place of

Pojawiające się wraz z rozwojem technologii głosy o przyszłej roli bibliotek powinny nas czym prędzej skłonić nie tyle do zastanowienia się nad wizją biblioteki jutra, ile rozpoczęciem wdrażania strategii dla tej wizji – w myśl zasady panującej w polityce, że następną kampania wyborcza rozpoczyna się dzień po wyborach. Trudno oczekiwać jednak, że ktoś za nas pomoże się odnaleźć bibliotekom w rzeczywistości podlegającej transformacji na naszych oczach i za naszego życia, jeśli wspólnie nie wiemy, dokąd zmierzamy.

Aby kompetentnie odpowiedzieć na pytanie, na ile biblioteki są instytucjami kultury adaptowanymi do potrzeb i oczekiwań różnych społeczności i jednocześnie kluczowymi agendami zaspokajającymi potrzeby informacyjne i społeczne bez względu na to, czy spoglądamy na nie globalnie, czy lokalnie – musimy zastanowić się, jak dobrze owe społeczności znamy i co w zdominowanym przez technologie świecie mamy jeszcze im do zaoferowania. Istotne pozostaje budowanie i utrzymywanie poparcia dla bibliotek na szczeblu lokalnym, regionalnym i centralnym i docieranie do decydentów w celu przekonywania, że biblioteka generując koszty, daje również istotny zysk – zysk społeczny.

Po przeanalizowaniu wybranych wizji daje się dostrzec, że w bibliotekach jutra kładzie się duży nacisk na wiedzę i realne potrzeby lokalnych społeczności, na konieczność regularnej współpracy z podmiotami, od których zależą biblioteki oraz na przełamywanie barier, zarówno wewnętrznych – powstałych po stronie bibliotek (konserwatyzmu, niechęć do zmian), jak i zewnętrznych (biurokracja i administracja). W przypadku omówionych w artykule wizji krajowych i lokalnych można zauważyć trzy kluczowe obszary, wyrażone hasłami: wsparcie lokalnych społeczności, innowacja i współpraca.

Sieć bibliotek różnego typu w Polsce potrzebuje przede wszystkim regularnej współpracy z organizatorami bibliotek w celu eliminacji barier zewnętrznych oraz silnego partnerstwa. Wizja polskich bibliotek jutra powinna uwzględniać również pracę nad barierami wewnętrznymi i przełamywaniem oporu bibliotekarzy przed zmianami. Należałoby również wpisać się w globalny trend związany z pracą z lokalnymi społecznościami i lepszym rozumieniem ich potrzeb. Wreszcie, czerpiąc z zagranicznych wzorców, polskie biblioteki powinny postawić na zmiany i innowacje, by przekonać do siebie tych, którzy wątpią w konieczność ich istnienia.

congregation. It should combine coffee shop, book exchange, playgroup, art gallery, museum and performance. It must be the therapist of the mind. It must be what medieval churches once were. (...) Ever since the days of Alexandria, the library has been the palace of the mind, the University of All. The internet has removed its monopoly on knowledge, but cannot replicate its sense of place, its joy of human congregation. The Victorian tycoon Andrew Carnegie, first great patron of public libraries in Britain and America, dreamed of one in every town and village. His vision awaits renaissance”.

Bibliografia

- American Library Association Strategic Directions*, http://www.ala.org/aboutala/sites/ala.org/aboutala/files/content/governance/StrategicPlan/Strategic%20Directions%202017_Update.pdf
- Biblioteka przyszłości – wyzwania – trendy – zagrożenia 24–25 maja 2018*, http://wsb-nlu.edu.pl/Konferencja_naukowa
- British Library 2020 Vision*, <https://www.bl.uk/aboutus/stratpolprog/2020vision/2020A3.pdf>
- Budyńska B., Jezierska M., *Stan bibliotek w Polsce objętych badaniem Głównego Urzędu Statystycznego – 2015 r.*, <https://www.bn.org.pl/download/document/1484562444.pdf>
- Cornell University Library Vision and Mission*, <https://www.library.cornell.edu/about/inside/mission>
- Garmer A.K., *Libraries: building community resilience in Colorado*, <https://aspen.cvlisites.org/wp-content/uploads/FinalAspenCOReport.pdf>
- Global Vision Report Summary*, <https://www.ifla.org/files/assets/GVMultimedia/publications/gv-report-summary.pdf>
- Gruszka Z., *Kryterium dostępności jako wskaźnik jakości. Model rozproszony bibliotekarstwa publicznego na przykładzie łódzkich bibliotek*, [w:] *Zarządzanie jakością w bibliotece*, red. M. Wojciechowska, Warszawa 2017, s. 199–214.
- Jenkins S., *Libraries are dying – but it's not about the books*, <https://www.theguardian.com/commentisfree/2016/dec/22/libraries-dying-books-internet>
- Kent State University Library Mission & Vision, <https://www.library.kent.edu/mission-vision>
- Kurbanoglu J., Boustany J., *From Green Libraries to Green Information Literacy*, [w:] *Information Literacy. Lifelong Learning and Digital Citizenship in the 21st Century: Second European Conference*, ECIL 2014, Dubrovnik, Croatia, October 20–23, 2014. Proceedings, eds. Serap Kurbanoglu, Sonja Spiranec, Esther Grassian, Diane Mizrachi, Ralph Catts, Cham: Springer International Publishing, 2014, s. 47–58.
- Library Services 2025: Our Vision*, <https://www.kcl.ac.uk/library/about/documents/libraryvision2025-web.pdf>
- Licklider J.C.R., *Biblioteki przyszłości*, Warszawa 1970.
- Orsenna E., Corbin N., *Voyage au pays des bibliothèques, lire aujourd'hui, lire demain*, <http://www.culturecommunication.gouv.fr/content/download/182381/1994393/version/1/file/20182002%20Rapport%20Voyage%20au%20pays%20des%20biblioth%C3%A8ques.pdf>
- Riemer T., *Visionen Öffentlicher Bibliotheken in Deutschland als Instrument der Bibliotheksentwicklung – Erarbeitung einer bibliothekswissenschaftlichen Kategorie: Bachelorarbeit*, Köln 2014.
- Rising to the Challenge: Re-Envisioning Public Libraries, <https://www.aspeninstitute.org/publications/rising-challenge-re-envisioning-public-libraries/>
- Sprawozdanie Zarządu Głównego SBP*, „Przegląd Biblioteczny” 2013, z. 4, s. 543–545.
- Stan czytelnictwa w Polsce w 2017 roku*, <https://www.bn.org.pl/download/document/1529572435.pdf>
- The Library Leadership Manifesto*, <https://lianza.org.nz/library-leadership-manifesto>
- Wojciechowski J., *O bibliotekach po mojemu*, Warszawa 2012.

On the transformation of libraries in a futurological perspective

Abstract

Abstract: The transformation of libraries is inevitable. Many of the library branches have successfully found themselves in a new global perspective, developing regional and local activities, closely engaging in work with individual users. In the article, the author discusses the topic of libraries in the future at four levels: global, regional, local and individual. The analysis, based on selected documents, led to the statement that the vision of the libraries in the future puts great emphasis on knowledge and real needs of local communities, as well as on the need of regular advocacy for libraries and also on overcoming internal and external barriers.

Keywords: tomorrow's library, library vision, futurological perspective